

содержания и форм работы педагога в данном направлении в процессе профессиональной подготовки будущих педагогов. Профессиональную подготовку будущих педагогов понимаем как многокомпонентный личностно и профессионально значимый процесс, который способствует формированию устойчивого интереса к избранной профессиональной деятельности, профессиональной компетентности педагога, индивидуального стиля профессиональной деятельности, стремления к самостоятельному освоению новых педагогических теорий и методик, склонности к самосовершенствованию. Представлены взгляды разных авторов на проблему формирования личностных и профессионально важных качеств будущего воспитателя для осуществления педагогического взаимодействия с родителями. Отмечено, что личностные качества педагога неотделимы от профессиональных, то есть приобретенных в процессе профессиональной подготовки и связанных с получением специальных знаний, умений, способов мышления, методов деятельности. Подчеркнуто, что в условиях подготовки будущих воспитателей к педагогическому взаимодействию с родителями личностные и профессионально важные качества приобретают особую значимость, поскольку их подготовленность к педагогическому взаимодействию с родителями становится решающим показателем их дальнейшей успешной профессионально-педагогической деятельности в этом направлении. Учитывая специфику профессиональной деятельности воспитателя дошкольного учебного заведения, чрезвычайно важно обеспечить теоретическую и практическую подготовку будущих педагогов, деятельность которых реализуется в условиях семьи. Ее сущностью является система содержательно-педагогических и организационно-методических мероприятий, направленных на обеспечение готовности будущего специалиста к педагогической деятельности определенного направления. Для достижения поставленных целей работа с будущими воспитателями дошкольных учебных заведений была организована в рамках проекта «Мастерская молодого специалиста» из следующих этапов: образовательно-воспитательный, учебно-методический, социально-педагогический. Таким образом, работа «Мастерской молодого специалиста» способствовала развитию личностных и профессиональных качеств будущего воспитателя дошкольного учебного заведения, а именно: интереса к профессии, активному освоению приемов работы с детьми и их родителями; оказала положительное влияние на совершенствование профессиональной деятельности будущего специалиста; позволила получить будущим воспитателям, которые не имеют опыта работы, элементарные знания об основах педагогического взаимодействия с родителями, овладеть основами педагогического мастерства в данном направлении. В ходе реализации проекта будущие педагоги осознали необходимость реализации педагогического взаимодействия воспитателя дошкольного учебного заведения с родителями воспитанников, чтобы реализовать себя полнее в профессии и быть уверенными в завтрашнем дне.

Ключевые слова: личностные качества, профессиональные качества, будущий воспитатель, педагогическое взаимодействие, родители.

Подано до редакції 13.08.2015

УДК: 378.147.31

Леся Іванівна Варга,
викладач кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов,
Мукачівський гуманітарно-педагогічний інститут,
вул. Яна Коменського, 59, м. Мукачево, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті визначено особливості впливу інтерактивних технологій на формування комунікативної культури майбутніх учителів. Розкрито найрезультативніші періоди формування комунікативної культури майбутніх учителів; проведено аналіз сучасних досліджень з окресленої проблеми щодо визначення понять «комунікативна культура», «комунікативна компетентність», їх особливості й функції, визначено коло вмінь і навичок, якими має оволодіти студент у процесі навчання. Визначено місце інтерактивних технологій у процесі формування комунікативної культури майбутнього вчителя, їх особливості впровадження в навчальний процес.

Ключові слова: інтерактивні технології, інтерактивне навчання, комунікативна культура, комунікативна компетентність, комунікативна культура майбутнього вчителя, формування комунікативної культури майбутнього вчителя.

Постановка проблеми. Як відомо, від рівня мовленнєвого розвитку вчителя залежить культура мовлення кожної дитини, а також успішність навчання і розвиток в цілому, адже важливо, щоб учень був здатний виражати свої думки, формулювати висловлю-

вання, сприймати висловлювання оточуючих, крім того, був комунікабельним, толерантним тощо. Найбільш сприятливим, продуктивним і результативним періодом формування комунікативної культури є шкільний вік, адже переважну роль у формування кому-

нікативної культури учнів відіграє саме вчитель. Тому саме формуванню комунікативної культури майбутніх учителів має приділятися значна увага.

Кожен педагог має не тільки добре знати свій предмет, тобто володіти предметною компетентністю, але й загальною культурою: інноваційною, психологічною, правовою, моральною, духовною, корпоративною, професійно-педагогічною, мовною, комунікативною (мовленнєвою).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативну культуру вивчали такі вчені, як-от: С. Абрамович, В. Безрукова, В. Біпкенбіль, М. Бітянова, О. Бодальов, В. Бондар, Л. Буєва, Н. Волкова, Т. Вольфовська, Є. Головаха, С. Грехнев, О. Грейліх, А. Добрович, О. Добровольська, С. Дорошенко, І. Зимня, М. Каган, Б. Кандибський, В. Кан-Калик, В. Каплинський, Т. Качалова, О. Киричук, О. Кисельова, І. Комарова, В. Костомаров, Лалл Джеймс, О. Леонтєв, Б. Ломов, Г. Мешко, Л. Мітіна, А. Мудрик, С. Мусатов, Л. Паламар, Б. Паригін, Л. Петровська, Н. Путільовська, В. Садова, С. Сарновська, Т. Туркот, М. Фаєнова, Н. Формановська, Т. Яценко та ін. Формуванню комунікативної культури у майбутніх учителів присвячені праці О. Березюк, М. Васильової, Н. Волкової, Л. Гапоненко, А. Годлевської, В. Грехнєва, М. Демідової, А. Добрович, В. Кан-Калика, В. Каплинського, А. Лобанова, Г. Мешко, А. Москаленко, А. Мудрик, В. Полторацької, І. Риданової, Л. Савенкової, Т. Яценко та ін.

Мета статті – визначити особливості формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, поняття «комунікативна культура майбутніх учителів» є багатокомпонентним особистісним утворенням. Крім того, слід зазначити, що її формування є динамічним, складним та керованим процесом. Вважаємо комунікативну культуру складовою (компонентом) професійної та педагогічної культури педагога, тому ототожнюємо її з професійним і педагогічним спілкуванням. Отже, рівень комунікативної культури визначається як рівень усної сформованості комунікативної компетентності та мовної, мовленнєвої, соціолінгвістичної компетенцій, а також здатності до самоосвіти. Так, комунікативна компетентність – здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [1]. Комунікативна культура є динамічним особистісним утворенням, адже поєднує мистецтво слухання і мовлення, об'єктивного прийняття правильного розуміння школяра, сприяє побудові взаємовідносин, досягненню ефективної взаємодії, керуючись спільними інтересами [2].

Комунікативна культура виконує важливі функції: інформаційну (обмін інформацією між

суб'єктами комунікації), інтерактивну (здатність презентувати і відстоювати власну думку); емоційну (створення сприятливої атмосфери під час комунікації). Крім того, педагог має під час мовленнєвої діяльності відчувати емоційний стан партнера через невербальні ознаки; керувати своїм психічним станом під час спілкування з іншими. Вважаємо, що важливими показниками сформованості комунікативної культури є розвиток комунікативної компетентності, комунікативних умінь, здібностей і якостей. Так, педагог повинен знати норми і правила спілкування; має бути ініціативним у спілкуванні, активізувати партнерів до цієї діяльності; знати культурні традиції, етичні, естетичні й моральні норми, враховувати індивідуальні та вікові особливості співрозмовників. Всі ці характеристики відіграють особливе професійне значення для майбутнього вчителя. Крім уміння говорити, вчитель має навчитися слухати співрозмовника, а це означає не просто мовчати, а активно слухати для участі в розмові, її продовження, а це потребує концентрації уваги, розуміння почутого.

Говорячи про комунікативну культуру вчителя, треба мати на увазі, що частина цієї культури – уміння говорити зразково – є культурою специфічною, такою, що відображає особливості професійної діяльності педагога. Вища педагогічна школа вирішує задачу професійної мовної підготовки майбутніх учителів через курси педагогіки, психології, спеціальних методик.

Основне завдання комунікативної культури педагога можна визначити як формування таких правил спілкування, що сприяють взаєморозумінню людей у процесі навчання і виховання, взаємозбагаченню духовними цінностями.

Формування цінностей комунікативної культури у педагогів передбачає:

- оволодіння національно-історичним досвідом освітянської діяльності;
- аналіз впливу релігійних і культурних цінностей на професійну поведінку вчителя;
- з'ясування взаємовпливу комунікативної і загальнолюдської культури;
- вивчення проблеми соціальної відповідальності родини, школи, оточення; підтримка, дотримання та створення етичних принципів з широкого кола соціальних, побутових, організаційних ситуацій.

Вагоме місце у формуванні комунікативної культури майбутнього вчителя відіграють інтерактивні технології, адже саме вони сприяють формуванню, розвитку і самовдосконаленню майбутнього педагога, розкривають його творчий потенціал та природні задатки. Впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій має навчити майбутніх учителів упроваджувати та вдосконалювати нові форми, методи, прийоми роботи, формувати вміння і навички інтерактивного спілкування. На думку Л. Гейхман, в інтерактивному навчанні головним фактором є взає-

модія учасників навчального процесу з їхнім особистим досвідом. Крім того, дослідник визначив принципи інтерактивного навчання, а саме: поліфункціональність вправ, особистісно-зорієнтоване спілкування, рольову організацію навчального процесу, колективну (групову) взаємодію, сконцентрованість в організації навчального матеріалу та навчального процесу [2]. Особливостями інтерактивних технологій є їх проблемний характер, пізнавальна діяльність, тому комунікативна взаємодія повинна характеризуватися пізнавальністю і проблемністю. Впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес вищих навчальних закладів вивчали О. Бабакіна, С. Беляєв, Л. Варзацька, Л. Кратасюк, Т. Макарова, О. Ясько та ін., а також під час профільного навчання (О. Завалевська, Є. Іванченко, І. Шпак та ін.). Особливості впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес ВНЗ досліджували Д. Демідов, С. Пультер, В. Підгурська, Н. Плахотнюк, А. Сергієнко, Н. Солодюк та ін. Метою інтерактивного навчання є таке навчання, в процесі якого студенти розкривають і поширюють власні можливості спілкування, розуміють особливості комунікативної діяльності і взаємодії. Завдання викладачів ВНЗ – створення умов усвідомлення необхідності спілкування, де студент повинен бути активним, прагнути досягти результатів навчання; створення атмосфери співробітництва, активізації самостійної діяльності студентів, творчого мислення тощо. Формування комунікативної культури в процесі застосування інтерактивних технологій навчання має відбуватися в процесі діяльного, особистісно-зорієнтованого й компетентнісного підходів. Адже практика свідчить, що несформованість комунікативної культури вчителів у процесі їх професійної діяльності свідчить про недостатнє використання активних методів, прийомів і форм навчання. Так, поняття «інтерактивний» походить від англійського слова «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти, тому інтерактивний означає взаємодіяти (з людиною або технікою). Отже, інтерактивні технології – це порівняно новий творчий цікавий підхід до організації навчальної діяльності учнів.

Спілкування не лише виконує обслуговуючі функції, пов'язані із засвоєнням предметних знань, умінь та навичок, а й має особисту цінність – воно виступає в якості мети, змісту та результату освітньої діяльності, і, на думку багатьох педагогів, навчання спілкуванню має бути інтерактивним. «В інтерактивному навчанні головним фактором є взаємодія учасників навчального процесу з предметним змістом, з іншими учасниками навчального процесу, з їхнім особистим досвідом» [3]. Л. Гейхман до найважливіших принципів інтерактивного навчання відносить наступні:

- особистісно-орієнтоване спілкування;
- рольову організацію навчального процесу;
- колективну (групову) взаємодію;
- сконцентрованість в організації навчального матеріалу та навчального процесу;

- поліфункціональність вправ.

Інтерактивне навчання має на увазі включення в освітню програму не лише змісту предмету, але й засобів взаємодії суб'єктів навчального процесу з цим змістом і між собою. Інтерактивна організація розмови може бути представлена як послідовність дій учасників, що за характером відносяться до двох планів взаємодії – проблемного, пов'язаного з пізнавальним завданням, що стоїть перед тим, хто навчається, та пов'язаного з відносинами, що проявляється у діях стосовно позицій та регуляції відносин. При цьому характер взаємодій та напрямок розмови визначаються взаємозалежною динамікою проблемної та пов'язаної з відносинами комунікації.

На думку багатьох педагогів та методистів, інтерактивне навчання спілкування найефективніше може бути реалізоване на заняттях з іноземної мови. Навчальний предмет «іноземна мова» має одну унікальну особливість, пов'язану з процесом комунікації: спілкування є не тільки засобом, а і метою навчання. Вивчення іноземної мови надає можливість взаємодіяти з людьми з різних країн та культур, розширяти кругозір, може змінити бачення світу, сприяти розвитку толерантності та внутрішньої культури особистості, збагатити картину світу кожного студента. Мета інтерактивного навчання – допомогти кожному студенту розкрити його канали спілкування зі світом, усвідомити їхні особливості, а також вивчити ту мову, що є необхідною для продуктивної міжкультурної комунікації. На заняттях з іноземної мови необхідно створювати ситуації, де студенти обробляють та систематизують свій досвід за допомогою загальних схем аналізу різноманітних понять. Це вимагає включення у зміст навчального процесу таких наукових підходів, типологій та класифікацій, які дозволяють фактично, природно та достатньо глибоко проводити диференціацію партнерів взаємодії. На заняттях з іноземної мови розкриваються відмінності представників однієї культури від представників іншої, ці заняття присвячуються формуванню почуття гідності та змоги до самопізнання. Такі якості особистості розглядаються у контексті групи, коли терпиме відношення до себе є необхідною умовою толерантності по відношенню до інших. Студенти повинні усвідомити, що позитивне ставлення до себе є важливим елементом толерантності в цілому, воно співіснує з позитивним відношенням до оточуючих людей та доброзичливому ставленні до світу. У процесі занять особливі зусилля викладача мають бути спрямовані на те, щоб показати, що однією з основних перешкод у спілкуванні між людьми є помилка стосовно того, що всі люди мислять та відчувають однаково.

Висновки та перспективи подальших розробок. Важливою умовою у використанні інтерактивних технологій є системність, адже студенти мають бути підготовлені до впровадження будь-якої вказаної вище технології навчання. Отже, сутність інтерактивного навчання полягає в активному залученні всіх учнів

до процесу пізнання за умови постійної активної взаємодії всіх учасників навчального процесу, де кожний суб'єкт навчального процесу (учні / студенти, вчитель / викладач) є рівноправним його учасником. У процесі реалізації інтерактивних технологій (сніжний ком,

мозковий штурм, мікрофон, коло ідей, робота в малих групах, займи позицію, пресс-метод, метод гронування, акваріум, подорож, дерево рішень, рольові ігри та ін.) відбувається вирішення певних ситуацій, проблемних питань, їх моделювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://www.mon.gov.ua>.

2. Гейхман Л. К. Интерактивное обучение общения как модель межкультурной коммуникации / Л. К. Гейхман // Вестник Московского университета,

сер. 19 Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2003. – № 3. – С. 138-147.

3. Садова В. В. Формування комунікативної культури вчителів початкових класів у процесі методичної роботи: автореф. дис...канд. пед. наук / В. В. Садова. – Харків, 2000. – С. 6-7.

REFERENCES

1. *Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity [State standard of primary education]*. Retrieved from: <http://www.mon.gov.ua> [in Ukrainian].

2. Heykhman, L. K. (2003). *Interaktivnoe obuchenye obshcheniyu kak model mezhkulturnoy kommunykatsiy [Interactive teaching communication as a model of intercultural communication]*. *Vestnyk Moskovskogo unyversiteta, ser. 19 Lingvistika i mezhkulturnaya kommunikatsiya – Newsletter of Moscow*

university, series 19 Linguistics and intercultural communication, 3, 138-147 [in Russian].

3. Sadova, V. V. (2000). *Formuvannya komunikativnoi kultury vchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi metodychnoi roboty [Formation of communicative culture of primary school teachers in the process of methodical work]*. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

Леся Ивановна Варга,

преподаватель кафедры английской филологии и методики преподавания иностранных языков,

Мукачевский гуманитарно-педагогический институт,

ул. Яна Коменского, 59, г. Мукачево, Украина

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье определены особенности влияния интерактивных технологий на формирование коммуникативной культуры будущих учителей. Раскрыты результативные периоды формирования коммуникативной культуры будущих учителей; проведен анализ современных исследований по обозначенной проблеме по определению понятий «коммуникативная культура», «коммуникативная компетентность», их особенности и функции; определен круг умений и навыков, которыми должен овладеть студент в процессе обучения. Определено место интерактивных технологий в процессе формирования коммуникативной культуры будущего учителя, их особенности внедрения в учебный процесс. Понятие «коммуникативная культура будущих учителей» является многокомпонентным личностным образованием. Кроме того, следует отметить, что ее формирование является динамичным, сложным и управляемым процессом. Считаем коммуникативную культуру составляющей (компонентом) профессиональной и педагогической культуры педагога, поэтому отождествляем ее с профессиональным и педагогическим общением. Следовательно, уровень коммуникативной культуры определяется как уровень сформированности устной коммуникативной компетентности и языковой, речевой, социолингвистической компетенций, а также способности к самообразованию. Важное место в формировании коммуникативной культуры будущего учителя играют интерактивные технологии, ведь именно они способствуют формированию, развитию и самосовершенствованию будущего педагога, раскрывают его творческий потенциал и природные задатки. Внедрение в учебный процесс интерактивных технологий должно научить будущих учителей внедрять и совершенствовать новые формы, методы, приемы работы, формировать умения и навыки интерактивного общения. Важным условием в использовании интерактивных технологий является системность, ведь студенты должны быть подготовлены к внедрению любой указанной выше технологии обучения. Итак, сущность интерактивного обучения заключается в активном вовлечении всех учащихся в процесс познания в условиях постоянного активного взаимодействия всех участников учебного процесса, где каждый субъект образовательного процесса является равноправным его участником. В процессе реализации интерактивных технологий (снежный ком, мозговой штурм, микрофон, круг идей, работа в малых группах, займи позицию, пресс-метод, метод аквариум, путешествие, дерево решений, ролевые игры и др.) происходит решение определенных ситуаций, проблемных вопросов, их моделирование.

Ключевые слова: интерактивные технологии, интерактивное обучение, коммуникативная культура, коммуникативная компетентность, коммуникативная культура будущего учителя, формирование коммуникативной культуры будущего учителя.

Lesia Varha,
lecturer, Department of English Philology and Methods of Teaching Foreign Languages,
Mukachevo Humanitarian Pedagogical Institute,
59, Yana Komenskoho Str., Mukachevo, Ukraine

PECULIARITIES OF FUTURE TEACHERS' COMMUNICATIVE CULTURE FORMATION BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

The article deals with peculiarities of influence of interactive technologies on the formation of future teachers' communicative culture. The most productive periods of forming future teachers' communicative culture have been revealed. The review of contemporary researches on the identified problem regarding the definitions of "communicative culture", "communicative competence", their features and functions has been carried out. The number of skills that should be obtained by students in the training process has been defined. The place of interactive technologies in the process of formation of future teachers' communicative culture, peculiarities of their implementation in the teaching process have been determined. The concept of "future teachers' communicative culture" is a multi-component personal feature. It is worth noting that its formation is a dynamic, complex and manageable process. Communicative culture is considered as a constituent (component) of professional and pedagogical culture of a teacher, and therefore, it is identified with professional and pedagogical communication. Consequently, the level of communicative culture is defined as the level of the development of oral communicative competence and speech, sociolinguistic competence, and also the ability of self-education. Interactive technologies are very important for the formation of future teachers' communicative competence, because they contribute to the formation, development and self-improvement of future pedagogues, reveal their creative potential and natural abilities. Implementation of interactive technologies in the educational process will teach future teachers to use and improve new forms, methods and means of work, to form skills of interactive communication. An important condition of implementing interactive technologies is consistency, because students must be prepared for using any of the above mentioned training techniques. Thus, the essence of interactive training is an active involvement of all students into the educational process under the condition of constant active interaction of all its participants, where each subject of the training process is an equal participant. The implementation of interactive technologies (snowball, brainstorming, microphone, range of ideas, work in small groups, position taking, press method, aquarium method, travelling, tree of solutions, role-playing, etc.) helps to solve different problematic issues, situations, and to model them.

Keywords: interactive technologies, interactive training, communicative culture, communicative competence, future teachers' communicative culture, formation of future teachers' communicative culture.

Подано до редакції 20.08.2015
